

FIGYELMEZŐ

AZ EGYETEMES LITERATURA' KÖRÉBEN.

Kiadó szerkesztők

SCHEDER, VÖRÖSMARTY, szerkesztő társ BAJZA.

NEGYEDIK ÉV

Pesten.

December' 15. 1840.

50. szám.

Tartalom. Hazai literatura. Emlény, zsebkönyv 1841-re. — Buda és Pest' orvosi helyirata D. Schlesingertől. Folytatás. — Kisfaludy-Társaság. — Schwartner-alapítvány. Literaturai mozgalmak.

HAZAI LITERATURA.

Almanachok.

- 3) *Emlény, karácsoni, új esztendei és nénapai ajándék MDCCCLXI. Pesten, kiadja Heckenast Gusztáv. Sr. 288 l. Ára habos-selyenkötésben 4 ft c.p.*

Az előttünk fekvő szép zsebkönyv újabb bizonyossága a versenyzés' jótékony hatásának. Mind diszes külseje, mind tartalma és elrendezése teljes dicséretet érdemel. Öt aczélra metszett képei közt egy eredeti, u. m. b. Eötvös József' hasonlatos, de kissé előregített, elkomolyított arczképe. Ezt, valamint a' korábban megjelent német Irishől vett *Dandár és Isidóra* címűt (jelenet Jósika' „Abafiából") Barabásunk rajzolója, amazt Mablknecht, ezt Mayer K. metszette. A' más három kölcsönzött kép, u. m. *Vilma, Matilda, 's „a' Menyasszony"* angol metszés, amazok Riskó és Beöthy' költeményeihez, ez utóbbi Nagy Ignác' elbeszéléséhez alkalmazva. Az egyenként 's kivétel nélkül jól választott képek közt különösen b. Eötvös' arczképe az eredetinek érdekessége 's a' szép kivitel által vonzó; papíros és nyomtatás, habos veres selyem, 's arany

szegegyü kötés kedves vendéggé, 's a' Nemzeti Almanach' méltó társává tehetik e' zsebkönyvet legfinnyásb hölgyek' asztalán is. Ára, noha 4 pengő forintra szállítatott, a' Nemzeti Almanach' 7 eredeti képével 's nagyobb réttü 444 lapnyi terjedelmével hasonlítva drágának tetszik ugyan, de ezt nem az Emlény' abszolút drágasága, hanem a' Nemzeti Almanach' relatív olcsósága okozza.

Tartalma: öt elbeszélés, két vígjáték és számos nagyobb 's apróbb verses költemény.

A' prózában irt művek közt „*A' trónkövetelő*“ Kuthy Lajostól, mint nevezve is van, történeti kép, azon sötét korából az erőszaknak, midőn ősi durvaság 's garázdaság a' dolgoknak sz. István által behozott új szelidebb rendével, de ősi becsületesség is a' külföldiekkel beszivárgott divatos bűnökkel, szilaj harcztot küzde. Erőteltjes, a' vad kort egész vadságában mutató, hű ábrázolat. A' képzeleménydús Kuthy mély pillanattal néz a' kor' lelkébe, 's az érdekes valót költői előadás által érdekesebbíti. — Másik művében, mellynek címe: *Arthur és Jenő*, szinte új mezőn látjuk őt fellépni. Kemény színekkel, élesen rajzolt genre-képét adja az elnyomott jobbágnak, zsarnok ura' ellenében. Sötét, elszomorító,

leverő kép, erőteljes hatalmas vonásokkal rajzolva, és csüggesztő hatását csak azon tudat enyhíti, hogy a' kép' élethűsége 1840-ben jobbára megszűnt, 's a' sáppadt, sovány, elcsigázott alakok az emberiség' sugárain némileg felüdültek 's felderültek.

„A' völgy' rózsája“ Jósikától, azon elismert érdemekén túl, mellyekkel kisebb nagyobb mértékben a' köz kedvességü szerző' minden műve bír, főleg az által érdekes, hogy itt Jósikát nemes humor' rózsás derengésében látjuk föllépni. A' mese igen egyszerű, de a' személyek' jellemzete annál mesteribb, az öreg Bereghy Márton az életnek leghűbb másolata. Némelly elhiresedett magyar humoristáink tanulhatnának Jósikától.

„A' menyasszony“ Nagy Ignácztól, kerek 's igen szépen irt elbeszélés, egy jelenkori athenaei összeesküvésből.

„Egy báléj a' fő városban“ Beöthy Zsigmondtól, kerek 's bevégzett mű; tárgya azonban (egy olasz atya' boszúja hűtlen férj által szerencsétlenné tett leányaért) nem új, 's száz efeléhez hasonlít.

A' vígjátékok' elseje *Egyetlen leány* Kovács Páltól 4 felvonásban, a' szerző' legsikerültebb művei közül való, 's ha bíráló' tapintata nem csal, színpadra igen alkalmas. Flinta Gergely gazdag kereskedő egyetlen leányaért megy, ki Pesten van nevelésben. A' gazdag és szép örökösének hire futamodik, 's a' kérék' tarka serege ostromolni kezdi a' házat, u. m. Ösváry nemes úr, Porhanyó orvos tanár, Vizivó borkereskedő, és Hinke hadnagy' sajátságos, külön színű alakjai. Azonban Flinta Gergely nem csak saját egyetlen leányát, hanem testvérbátyja' két leányát is elhozza magával, 's az örökösne elítikoltatik. A' kérék' zavara, fortélyai, az epedő agg néne Debora leányasszony' nem új, de mégis némi új vonások által eléggé mulattató személyének comicus szívbjáival keverve; 's végre a' természetes, egészséges kifejlés, vígjátékink' jobbjai közé emelik az „Egyetlen leányt“. Kovács Pál némelly álló 's ezért sokak által unottaknak tartott, de magyar életünkből kikapott, élet- 's természetű, 's épen ezért mindig mulatságos alakjai e' vígjátékban sem hiányzanak; de ezek épen nem rontják le a' jól gondolt mese', ügyes szerkezet' 's talpra esett ötletek' érdemét.

„A' tolvaj“, dalos vígjáték egy felvonásban Csató Páltól, az élénk, elasticus francia vaudevillek' nem szerencsés utánzása. Sárváryné, özvegy közbirtokosné, a' jószága körül bolygó rablóktól félve, Katinka leányát a' földeit zálogban bíró Bikafő gyáva, pimasz közbirtokosnak akarja adni, 's házat ezzel öríztetí. Anday festő, ki a' vidéken mulat, Katinkába szeret, 's a' ház körül kísért. Egy pár „ablakon be, ablakon ki“ után Sárváryné a' művészszel, ki arczképét a' szolgabíró' számára lefesti, kibékül, 's Katinka Andayné lesz, Bikafő elüzetik. A' bonyolódásban 's alakokban semmi újonság; dialogja' könnyűsége és simasága egyedüli érdeme. Maga Csató megvallá az 1833iki Társalkodóban, hogy magyar dalcizák — így nevezi ő a' vaudevillet — akkor lesznek, ha majd magyar fővárosi élet, csinos társalkodási nyelv, magyar nyilvánosság 's hangzászat létezendnek, 's hogy addig minden próba e' nemben jámbor ügyeket, de silány, szintelen 's hatástalan marad. Illy példányok által pedig, mint „a' Tolvaj“ annál kevésbé fogjuk az idegenszerű vaudevillel nálunk honosítani.

Románcozok, balladák 's legendák: *Kont*, ballada Garaytól, a' magyar literatura' legszebb virágának egyike; legtökélyesb forma, legszabatosb nyelv; egy szó sem fölösleg. Alig van néhány mű irodalmunk' mezején, melly ennyire alkalmas lenne szavalásra. A' „Parancs“ és „A' gyermek álma“ igen csinos románcozok Vachot Sándortól, a' szerző' édes zengésű lyrája' szelid, bús jellemét hordják. „A' hetyke huszárok“, geniális póri románcoz Garaytól, szerző' eredetisége' egészséges színét viseli; ellenben „A' mátrai keresztfa“ és „Mária völgye“ legendák ugyan attól, szerzőnek nem legjobbjai.

Találni ezeken kívül a' verses részben nagy számu igen jól sikerült költeményt, mellyek közt kitünő helyet foglalnak: *Két dalnok* Garaytól; *Elvirához*, *Szerencse 's nyugalom* b. Eötvöstől; *A' nő Vilmához* Riskótól; *A' haldokló honfi* Adorjántól; *Hovágy* Pap Endrétől; *Imádkozó leány* Bárczay Ferencztől; *Meregens* Vachot Sándortól; Erdélyitől két sonett: *Kinyizsi' kardja* (miért Kinyizsi?) és: *Kifakadás*; Császártól egy igen szép sonett: *Szigliget*; Szakálltól igen jellemes, tiszta, jó ízű népdalok I—IV, köztök különösen a' *Legátus*, és *Ragyás*

legény; Székács és Szemere Miklós tól néhány hatalmas epigramm. Az említettek kivül még *Beóthy Zsigmond, Lisznyai* (sokat ígéro új név), *Pájer, Sujánszky, Szemere Bertalan, és Tárkány Béla* nevek jelennek meg a 'versköltők' során. Szemere Bertalan, az ismert és szeretett író, egyetlen verset adott: „*A' hajóhoz, melly Napoleon' hmvaiért ment*“: igen szép 's magas eszmék igen rosz, darabos versekbe foglalva; a' szerző teremtő lélekkel bír, de nem versalkotó ügyességgel.

Mutatványul néhányat a' költemények közül, mellyeket örömet fognak ifjaink és szépeink emlékezetben tartani.

A' két dalnok.

(Garay.)

A' büszke városon túl,
Falucska' végiben,
Két dalnok el szegényen
És egyszerűn igen.

A' csattogány az egyik,
Egy bánatos fiú —
Világ elől bujával
Lomb' éjjelebe bú.

A' másik a' pacsirta,
Alázva van porig,
Kopott fakó ruhát hord,
'S az út' felén lakik.

De hogyha dalra kelnek,
Pacsirta 's csattogány;
Az egyik egbe kelve,
Felhőknek tronusán,

A' másik eltemetve
Lombjai közé magát,
Keserves-édes hangban
Hallatva búdalát:

A' bájos zenére
Egész föld megvidul,
'S rájok 's reá az égnek
Örömkönyűje hull.

Szigliget alatt.

(Császár.)

O hon, ha látom sziklaváraid'
Csonkúttal falakkal egbe fölmeredni,
'S felettök a' sást nap felé lebegni,
Bú rezgi által szívem' húrjait!

Kitárom a' mult' írott lapjait,
És olvasom, mint tudtak ők szeretni,
Az ős apák! 's ön érdeket feledni
A' hon 's királyért; — a' kor' harczeit

Érted, szabadság, látom mint vivák ki:
Miként törének istenek felé;
'S küzdésök a' szent díjat elnyeré.

— Az új kor őse' küzdését elégli:
A' völgybe szállott kéj 's öröm közé,
'S a' drága vérdíjt áruvá tevé.

Kífakadás.

(Erdélyi).

Hány ősi sarj örül az ősi jognak,
Örül, ha fénylik mellén czimere,
Mit hű előd a' harcmezőn nyere,
Eltürve súlyát a' haragnapoknak!

Azonban a' kikorbácsolt lomoknak
Táraban ott penészlük fegyvere,
Mellynek puhult karral nem embere
A' gyászutód, az ősi fény miatt vak.

A' jog csak áll, de tettről nem felel
A' korcs fi: tette, bajra semmi gondja,
Ő otthon ül, 's szolgálja sikra kel.

Meddig lesz egyik a' másik' bolondja!?
Meddig fogunk oroszlánt, saskeselyt
Imádni ész, 's erény' oltára helyt?

Legatus.

(Szakáll).

Jertek, lányok, menjünk,
Menjünk a' templomba,
Mert én beteg leszek
Másképp bánatomba'.

A' legatus papolt
Tegnap drága-szépet.
Szörnyen megrikatta
Az egész népséget.

Beh más tanítást tesz
A' vén tiszteletes,
Ámenig szűnyadok
Rajta, olly öreges.

De az a' legatus
Ugy ki tudja rakni,
Kész volnék szomjan is
Napestig hallgatni.

Pedig ki tenné fel
Róla, hisz még gyerek,
Nincsen hús esztendő.
En fogadni merek.

Piros két ajakán
Szépen csendül a' szó,
Jól meghallja minden
Közeli, távoli való.

Selyemposztóból van
Fekete tögája,
Ragyog hóna alatt
Kapsos bibliája.

Karcsú nagy termete
Katedraba illik,
Mint csillag az égből
Két szeme úgy fénylik.

Órültem, ha tegnap
Felénk le-lenézett,
A' szent ige mindjárt
Jobban megigézett.

Isten bocsá' bűnöm!
Ha úr' lánya volnék,
Többre nem is vágnám —
Legatushoz mennek.

Halljuk!

(Székács).

Egy föltétel alatt lesz nagygyá Széchenyi köztünk,
Hogyha a' külföldet hordja be gőzösein.
Erted-e, Széchenyi, ezt? A' világot hordd a' Dunára,
A' jobb gyomruakat a' Tisza' partjaira.
A' magtárakból hátton hordjad ki a' gabnát,
'S a' bort gördítsed kocsolyaúton alá;
Költsek 's menjenek el. Te pedig számolj velök és jőj
Járj és kelj 's házrol házra vigyed meg a' pénzt:
Igy léssz csak nagygyá, ha a' nemzetet arra tanítod,
Hogy kell gazdaggá lenni dologtalanul.

Lánca z h i d.

(Szemere Miklós).

Széchenyi! láncszemmel füzöd együve Pestbuda'
népét?

Késél. Lánczaiban századok óta rokon.

Parasyt sereg.

(U. attól).

Látja aranyborjún sok népet csüggeni Mózsés,
'S a' szarvas bálványt száz darabokra töri.
Mózsés! jöszte elő, illy kores nép újra tenyészik!
Nézd, porban esúszván, hány aranyökröt imád.

... g.

Helyirat.

*Medicinische Topographie der königl.
Freistaedte Pesth und Ofen... Von J.
Schlesinger.*

(Folytatás.)

Második szakasz. Buda városának fekvése,
kiterjedése' határai 's geognosticája. Itt elő-
szőr Buda városának környékét írja le szerző,
de a' legközelebbi szomszédságot, ÓBudát meg
sem érinti. Kétségtől sok fáradságába ke-
rült volna, 's azt a' mennyire lehet mellőzni
kell, még akkor is, ha következtelenség' hi-
bájába esünk. 'S minthogy a' szerző már Pest
városánál mocsárokba tévedt, hogy követke-
zetes maradjon, Budán is mocsárokat kell ta-

lálnia, még pedig a' hegyeken, az úgy ne-
vezett Zugligetben, a' Disznófőnél! Azután a'
Gellérdhegy 's Promontorium közötti szép ré-
teket is mocsároknak nevezi, mivel rajtok né-
ha víz látható. Hol láta szerző jó rétföldet
elegendő nedvesség nélkül?

Buda városa' leírásánál, mellyről meg
sem említettik, hogy az ország' fővárosa,
hogy a' Duna' jobb partján fekszik, hogy a'
hazai fő kormányzések' helye stb, stb, a' kö-
vetkező említést kívánó tárgyak fordulnak e-
lő. A' város 6 részre osztatik, t. i. vár, Vizi-
város, Krisztinaváros, Ráczváros vagy Ta-
bán, Országút 's Újvárosra (Neustift). Min-
den városrészek' területe 770 holdat tesz. A'
házak' száma 3110. Az egyes városrészek le-
írásában itt a' szerző gondosabb volt, a' lako-
sok jólétére befolyást gyakorló tárgyakat job-
ban kiemelve, mint Pest részeinek leírásánál.
Egész joggal rója meg szerző, hogy a' kül-
városokban létező, 's a' Dunába irányzott esa-
tornák, mellyekbe az árnyékszékek is vezet-
tetnek, 's eső után a' legkiállhatatlanabb, a'
levegőt dögleletessé tevő büzt terjesztik, nin-
csenek eléggé fedve. Igaz az is, hogy mind
a' vár, mind a' Krisztinaváros' egy része a'
legegészségeseb városrészek, sőt azt mondhat-
juk, hogy általában a' legegészségeseb lakhe-
lyekhez tartoznak. Azért mondjuk pedig, egy
része a' Krisztinavárosnak, mert annak a'
vadárok mellett fekvő része nem számítható
a' legegészségesebek közé. Ezen vadárok, melly
a' Krisztina- 's Ráczvárost átszeli, mellybe
mindenféle szenny behányatik, 's az árnyék-
székek kinéznek, melly rendesen víz nélkül
szükölködik, nagy záporok alkalmával pedig
hirtelen megtelik, kiárad és pusztít is, nya-
ranként büzhödő pocsolyákkal bővelkedik 's a'
levegőt rontja, meg sem említettik a' szerző-
től, ambar orvosi rendőrség' tekintetében igen
nevezetes. A' Ráczvárosban a' köz téreket
föl nem hozza szerző, noha ilyen több ta-
láltatik itt. Hogy szerző Budán nem üz gyógy-
gyakorlatot, 's a' betegségekre nézve budai
orvost sem kérdeze meg, onnan világos, mert
azt állítja, hogy járványnyavalyák ritkábban
mutatkoznak a' Ráczvárosban, fön a' várban
pedig a' legritkább tünetnyekhez tartoznak
még akkor is, ha a' többi városrészekben
még olly pusztítólag dühöngnek is. A' budai
orvosok előtt pedig igen ösmeretes, hogy ha
a' város többi részeiben valamely betegség

járványként mutatá magát, a' Ráczvárosban 's a' várban sem hibázott, ámbár csekélyebb fokon, mit más körülményeknek is leheté köszönni. Különben még azt is meg fogta volna említeni szerző, hogy Buda lakosainál a' sok hegyre mászás következtében gyakori a' vérhányás és tüdők' aszkórsága.

A' budai meleg fürdőkről mit sem mond szerző, mi már egyéb munkákban nem lett volna e' tárgyról eléggé terjedelmesen mondván, 's minthogy csak azt mondja, mit más munkákban talált, ő is osztozik a' többiek' azon hibás véleményében, hogy a' budai hévizek kénkövesek. A' fürdő' hamis elnevezése sok hibára 's gyakorlati bal fogásra adhat alkalmat; rossz utra vezetve az orvosokat és betegeteket. Az ásványvizeket a' bennök uralkodó szállékony vagy szilárd alkatrészei szerint szokás elnevezni. De a' budai fürdőkben nyoma sincs a' kénkövek, a' kénköves vizanyagának csak nyoma van bennök, 's a' kénsavas sók és földiek sem uralkodnak annyira, hogy ezek szerint lehetne őket elnevezni. A' híres karlsbadi forrásokban glaubersó nagy fokon uralkodik, de azért nem számítatnak a' kénköves fürdőkhez. Mi Jankovich orvos-al azt tartjuk, hogy a' budai ásványforrások a' feloldó, sós és földrészekkel bővelkedő, de nem a' kénköves hévizekhez tartoznak. Mit szerző a' fürdők' használatáról mond, valóban mind az orvosok, mind a' nemorvosok számára igen csekély és elégtelen.

Harmadik szakasz. Ivóvíz. Ezen szakaszban olly homályos a' szerző, hogy némelly helyeken érthetetlen lesz. Így p. o. a' nem eléggé fedett kutak ellen berzenkedik, míg hátrább azt állítja, hogy a' kút' erős becsinálása a' víz' jóságának árt. Hogy kútvezeink, ámbár némellyeknél 16 obonban 32 szemerszilárd rész is van, nem számlálhatók a' nagy fokon kemények közé, mivel az olly betegségek, p. o. a' golyvák, mellyek a' kemény vizekkel bővelkedő vidékeken uralkodnak, nálunk a' ritkább tünetmények közt foglalnak helyet: ez olly okoskodás, mint ha azt mondanám: „Baculus stat in angulo, ergo pluet“. Mintha a' golyva csak kemény víz italától származnék! A' szerző az emésztési életművek' gyöngeségét, a' hasbéli vérmességet, a' mirigyes életművek' megkeményedését mind egy okczimzet alá veti, 's az e' bajokban szenvedőknek azt ajánlja; igyanak vizet az Illéskut-

ból, a' színház' kutjából, vagy átszivárogtatott Dunavizet. De e' három víz annyira különbözik egymástól, mint a' három főnebb említett baj. Hogy az ivóvíz rosszabb volna Budán mint Pesten, kereken tagadjuk. Szerző talán azt akará mondani, a' budai kútvíz, mellyet igen ritkán szokás inni, rosszabb a' pestinél: de Budán többnyire a' csatornákon vezetett hegyi vizet isznak, vagy pedig Dunavizet élnek. Nem áll, hogy a' várhegy' magassága tiltja a' szokott kutak ásását. A' szerző nem leheté soha a' várban, ha illyesmit tud állítani, különben látta volna, hogy a' várban elég ásott kút van, mellyek' vize azonban nem ivásra, hanem mesterségi 's gazdasági czélokra fordittatik. Szerző Buda-Pest híresebb ivóvizeinek vegytani oldványtábláját d. Jankovich munkájából adja, a' mit csak irata átdolgozásakor vehete fel, kézírata tehát, melly versenyzésre adaték be, az ivóvizek' pontos oldványa nélkül szükölködött, és így igen tökéletlen volt. Mert az ollyan oldványok, millyeneket Schl. ur némelly kutakról hoz föl, hol t. i. a' vizet elgőzölöggtette, 's a' maradványt megmérlegelte, orvosi tekintetben minden becs nélkül való. Nem elég tudni, hogy e' vagy ama' víz fontjában 20 szemerszilárd alkatrész van, hanem még azt is ohajtjuk felhozva látni, mellyek ezen alkatrészek, hogy a' víz minőségéről 's hatásáról az emberi életműségere ítélhessünk.

Negyedik szakasz. Égal. A' szerző maga megvallja, hogy a' két szomszédváros égaljának szigorú orvosi leírása föllümulja természetani ösmereteit. Ezen hiányon segitendő, D. Jankovich' munkájából használá az égalról szóló cikket némi változtatással, a' bevezetést kivéve; de reá nem hivatkozott, következőleg őt kifosztotta. Az időjárás tábla tekintetében pedig az igazságot sérté meg, midőn hamisan Albert dr. csillagászsegéd urra hivatkozott, mint ha azt tőle kapta volna, de Albert segéd ur a' bécsi német újság értesítő lapjában írva tanusítja, hogy Schlesinger urat folyó évi aug. 25keig nem ismerte, vele nem is beszélt.

Ötödik szakasz. Italok és élelemszerek. Itt szerző köteles lett volna részletesebbnek lenni 's kimutatni, melly étszereket és italokat vesznek leginkább magokba a' különböző osztályok. A' kávézást különösen pártfogása alá veszi szerző, 's igen kedvező körülménynek

tanúsítja, hogy ezt reggeli gyanánt a' szegényebb családok is iszszák, a' mi csak részint igaz; mert a' szegény osztály nagyobb része reggel egy pohár bort vagy egy pohárka pálinkát iszik, vagy csupa kenyérrel éri be. Hogy az itteni orvosok bizonyos felekezete a' kávéval élést minden betegségek Pandora-szelenczéjeként tekinti, szerzőnk' azon állításaihoz tartozik, mellyek az igazsággal össze nem férnek. Hogy a' kávé aránylag igen erős használata az egészséget rongálja, senki sem akarandja tagadni. A' bor czim alatt azt állítja szerző, hogy most kevesebb bor emésztetik meg mint hajdanta, mit a' divatba jött vizgyógyomódnak köszönhetni, ez mindazáltal csak a' mívelt karbelieknek igaz. A' közönséges ember keveset törődik a' divatbetegségekkel és divatgyógyomódokkal, úgy megiszszá borát most mint hajdan*). De az is való, hogy a' lakosok' középosztálya most több sert iszik mint bort. Mikor szerző azt állítja, hogy a' pálinkaivás egy idő óta nagyon gyarapodott, ez ellenkezésben áll azzal, mit szerző a' 65 lapon állit. Keptelenség gyanánt hangzik szerző' azon állítása, hogy a' borhamisításnak helytartartótanácsi parancs által 1795ről eleje vétetik, 's ő mégis a' borhamisításnak itt szokásban levő néhány nemét hozza föl. Ha tehát léteznek, a' fölhozott magas rendelet által eleje nem veteték. — A' ser cikkében megmutatja szerző, hogy ezen ital különböző neimeinek készitési módját, 's következőleg annak különböző hatását az emberi életműsége épen nem ismeri. Nem különbözteti meg az egyszerű sert a' kettőstől, nem említi meg a' komlót, mint a' jó ser mellözhetlen járulekát; nem mondja meg, hogy a' jó sziklapinczék' hiánya miatt nem találni Pesten jól kiforrott sert. Ezen okból csak annyit szokás főzni, a' mennyit rövid idő alatt megemésztenek.

Midőn szerző azt állítja a' húsemésztésről, hogy Pesten évenként ökör, bornyu, ürü és disznó 36 ezer darab vágatik le, e' szám költött. Hol és ki számlálja meg Pesten a' levágott állatokat? A' vámvonalnál nem számlítanak meg, a' levágás nem csak mészárosok által történik, hanem fogadósak, koc-

*) Szerzőnek, ha az okra nem is, de a' factumra nézve, úgy hiszem, igaza van. Részeg ember az utcákon még 15 eszt. előtt is, mindennapias látvány volt, most, legfeljebb vasárnapokat kivéve, mondhatni ritkaság. S. F.

márosok és magánosak által is. A' mostani rendelkezés szerint egészen lehetetlen a' leölt darabok számát megtudni. A' 70. lapon azt állítja szerző, hogy mi az étkek' és edények' jóságát illeti, a' hatóságoknak igen sokat köszönhetünk!! Kérdezek minden elfogulatlant, törődik-e nálunk e' dologgal akarki a' legtávolabb értelemben is, ha különös panaszok nem fordulnak elő? A' hus és liszt' árát körülményekhez képest meg szokták határozni, de ha vajjon a' szabott árért a' szabott mérték és minőség adatik-e, senki nem szokott utána nézni. Az ilyen *captatio benevolentiae* legkevesebbé méltó az orvosi helyiróhoz. Az orvos nem diplomata; egész mesterségének az emberi élet' meghoszabbítására kell irányozva lenni, 's ezen okból mindig a' meztelen igazságot kell kimondania, még ha attól kell is félnie, hogy némellyeknek nem tesszünk.

Majdnem nevetséges szerzőnk azon ajánlata: hogy a' vásárbíráknak pontos összejegyzés adassék a' megehető gombákról, azon parancscsal, hogy a' gyanus gombákat mind foglalják el! Illy módon a' neveket föl kellene a' gombákra írni, hogy a' vásárbíró a' sorjegyzet szerint megismerhesse őket egymástól. Hisz orvosok is vannak, és jó sokan, kik a' mérges gombákat alig tudják megismerni a' nem-mérgesektől, hogyan tegyék azt a' vásárbírák?

Hatodik szakasz. A' szomszédvárosok (talam azok lakosainak?) természeti 's erkölcsi miveltsege. Az egész szakasz Jankovich tr. e' cikke után van némi változtatással adva: „A' lakosok és életmódjuk leírása“. Csak azt nem foghatjuk meg, hogyan számíthatja Schl. ur ide a' lakosok' időzését és multságát is. Hasonló joggal az evést, ivást és efeléket is a' város' miveltségéhez számlálhatná, mint magát hibásan kifejezi. Ezen cikknél elfeledé szerző megemlíteni némely városrészekben, valamint Buda vidékein is, tartatni szokott bucsúkat, melly alkalommal annyit szoktak az emberek emni, inni, táncolni, 's néha néha verekedni is, hogy ez mind gyógyrendőrségi, mind erkölcsi tekintetben említést érdemelne. Szinte szólhatott volna szerző az őszszel tartatni szokott szüretekről, mellyek sok lakosok' egészségére kártékony befolyást gyakorolnak.

(Vége következik.)

Kisfaludy-Társaság.

— I. A' Kisfaludy-Társaság által 1840re kitűzött következő aesthetikai kérdésre: „*Mi különbség van a dráma és regény közt tárgy, mese, szerkezet, személyek, character-kifejtés és helyzetekre nézve? 's az utóbbiak változatossága, meglepő fordulatai, mennyire 's hol használhatók inkább? melly és mennyi helget foglalhat, 's miféle módosításokat szenved, az elbeszélői elem a' drámában, 's viszont a' drámai az elbeszélőben?*“ november' 20-ig, mint a' beküldés hatánapjáig, 3 pályamunka érkezett következő jelszavakkal: 1) *Pictoribus atque poetis quidlibet audenti semper fuit aequa potestas.* 2) *Sibi quivis speret idem: sudet multum, frustra que labore.* 3) *Verseny pályától az új magyar se rettegjen vissza stb.* — II. A' Kisfaludy-Társaság által 1840re kitűzött következő költői feladásra: „*Kívánatuk egy, a' történetekből merített, vagy azokkal összeszótt tárgyunk, beszélyképen, szabadon alkotott versalakban, kidolgoztatása. A' lyrái és didacticai elemnek is hely engedtetik*“ november 20-ig, mint hatánapig, 27 pályavers érkezett be, következő jelleggel: 1) *Békehon.* Árpádnak honját Salamonnal sok baj emészte (Vörösmarty). 2) *A' király és a' pór.* Bár kicsi, character, embert ismertető e' történet. 3) *Pálffy Miklós Győrnél.* *Arma virumque cano.* 4) *Csák és a' királyleány.* Szerze nezett 's nem lelé honját a' hazában (Kölcsey). 5) *Pontuszpartí sír.* *Si tentemus te adloqui, an aegre laturus es? at cohíbere sermones quis valeat!* (H-b). 6) *Dugovich Titus.* A' hazáért halmi szép halál nekem (Garay). 7) *Imre és András.* Zengj tetteket, a' haza szebb idejét, a' régi csatákat (Vörösmarty). 8) *Nagy Lajos.* Oh szentek! oh dicsők! a' nemes utokor ajkain dal kél fölöttetek (Bajza). 9) *Nagy Lajos.* Ó, 's ki lehetne egyéb a' hármás bércek uránál (Vörösmarty). 10) *Csala tornya.* Vizsgáld és látandod, hogy csak születés és halál teszen gazdagot úgy mint szegényt történeti személylyé (Gibbon után). 11) *A' mádfalvi sirdomb.* *Siculicidium.* 12) *A' bajnok és neje Galambócz váránál.* Az egybeolvadt nemzet izmosodva nő (Kisfaludy K.). 13) *Emre király.* Felduzzad dobogó keblem, visszanezek az ós korba (Ossian). 14) *Marius Carthago romjain.* Miért terjen vissza szemem a' bús korba, melly eltűne, mielőtt dal ömledeznék hirtelen kelő viharként (Ossian)? 15) *A' honáldozat.* Vértetek és elhulltak ók de győzedelmesen, tettök sugára átragyog időn, enyészeten (Bajza). 16) *Gyulai.* *Omne tulit...* 17) *Elemér és Jolánta.* Öröme nek könnyei folyják el szememet, midőn virágozni látom nemzetemet (Baresai). 18) *Mohácsi temetés.* *κείνον δ' ἔγω θάωω.* (Antigone). 19) *Martinuzzi.* A' férfiú, mikor fogadást fogadand az úrnak, avagy esküvással kötelezi ő magát: meg ne szegje az ő beszédét (Moz. IV. k. XXX. r.). 20) *Imre király.* Király a' legfőbb tiszt, k't Hunnia hív kara tisztelve emel fel (Gr. Teleki Ferencz). 21) *Mátyás választása.* *Vox populi vox Dei.* 22) *Negyedik Béla.* Elete ártatlan, keserűség tárgya halála (Péczely Ferd.). 23) *Salamon.* Minden tépve vagyon, tetemen nincs semmi királyi (Vör-

rösmarty). 24) *Mohács.* Hősvértől pirosult gyászter! sóhajtvá köszöntlek (Kisfaludy Károly). 25) *Negyedik Béla.* Jer Béla! mondd meg, hány ezer hősokeket öltek Sajónál Azsia szörnyei? (R. Gy.) 26) *Fibán.* Most csak tükör 's talány által látunk, de majd színről színre? Sz. Pál Korinth. I. L. 13. r. 12. v. 27) *Gisela első királynénkről.* Mi volt jutalmad, jó hölgy, mind ezért? (Vörösmarty). — A' jelleges levelkek, a' jelen volt tagok pecsétéivel lepecsételtetve, a' jegyzőnél őriztetnek, a' pályázók munkák pedig, bírálat végett, az e' végre választott tagoknak adattak ki. Az eredmény 1841iki febr. 6-án a' Kisfaludy-társaság' köz ülésében fog köz hirre tétetni. Pesten a' Kisfaludy-társaság' üléséből, nov. 22-én, 1840.

Tóth Lőrincz, m. k. jegyző.

— A' Kisfaludy-Társaság által 1840re kitűzött költői feladásra, november 20-án, 's így határidőn túl, még 2 pályamunka érkezett, ugymint: *Nándor-fehérvár ostroma e' jelmonddal: Magnm iter ascendo, sed dat mihi gloria vires; nil valet ex facili lecta corona iugo;* és *Rózsa e' jelleggel: kettőn menének kérni a' leányt (Kisfaludy K.);* mellyek, mint határidőn túl érkezettek, pályázásra nem bocsáthatván, szerzőik által alulírt jegyzőnél visszavetethetnek.

Tóth Lőrincz, m. k.

Schwartner-alapítvány.

— Nehai tekintetes tudós Schwartner Márton urnak, a' pesti tud. egyetemen a' diplomatika és heraldica volt tanítójának, könyvtár őrzének, és a' hőleselkedő kar seniorának hagyományából 200 ft v. czban ajánlatik a' következő tárgyrol készítenő legjobb értekezés és jutalmul: „*Quid de Scythiis, eorum sedibus primariis, migratione, et cognatione cum gente Hungarica e certis Auctorum fidedignorum testimoniiis constat?*“ Azon értekezés, melly a' jutalmat megnyeri, máshonnan e' czelra ajánltatott költséggel kinyomatik és annak 12 példányi szerzőjének általadatnak. A' hatánap, a' meddig azok, kik a' kitett jutalomért vetelkedni szándekoznak, értekezéseiket az idevaló kir. tud. egyetem' ngos rectorának, postabér terhe nélkül, általküldení tartoznak, jövő 1841ik esztendei nov. utolsó napjára van kirendelve, azon nap pedig mellyen a' 200 ftból álló jutalom a' legjobb értekezés szerzőjének oda íteltetik, 1842ik esztendei mart. 1-re határozatott. Az olyan értekezés, melly a' szerzője nevét nyilván kijelenti, ezen tudományos vetelkedeshez nem bocsáthatatik, hanem csak az olyan, melly valamely jeliszót a' homlokán viselvén szerzőjének nevét, és más őt megismertető jeleket egy melleje kapcsolt, de zárva lepecsételt levelkebe foglalja, mellyen kívülől ugyan azon jelszó legyen írva. Ezen tudományos vetelkedesre mind a' hazai, mind a' külföldi tudós férfiak meghivatnak, a' kik értekezéseiket deák, magyar, német, vagy francia nyelven készíthetik. Költ Pesten, nov. 30-án 1840.

A' Schwartner' jutalomhagyományának gondviselői.

Literaturai mozgalmak.

— Budán, a' m. kir. egyetem' mûhelyében megjelent *Nagy Ignác' Szümmutárának* XV-dik füzeté illy tartalommal: *Semmi rosztat*, vigj. 3 felv. Bon Ferencz után olaszból Császár Ferencz. 2) *Lignerolles Luiza*, dráma 5 felv. Dinaux és Legouvé után ford. Tompa Imre, 4r. 89—154 szel. E' kettős füzet' ára is csak 40 kr ep.

U. ott, a' fordító' költségén: *Útmutatás az idvesség buzgó keresőinek számára*. J. A. James-től. Hatodik kiadás szerint ford. angolból németre Thiele Henrik, 's németből magyarra * * * 1840. N12r. VI és 217 l. füzve 24 kr ep.

Budán, Gyurián és Bago' bet. megjelent *Alsóviszti Fogarasi János Magyar kereskedési és Váltójogának* 3-dik füzetkéje, 161—248. lap, mellyben az anyagi váltójog, kevés hián, berekesztetik.

Pesten, Beimelnél megjelent: 1. *Vázolatok a' gyermeknevelés', az ifjuság' idősza' és a' házassági élet' köréből*. Irta Csorba Endre. Sr. 198 l. füzve 1 ft ep. — 2. *Egyházi gyászbeszéd, mellyet a' mohácsi vérmézón*, ama' szerencsétlen Lajos-csata évfordulata napján (aug. 29.) mondott Csajághy Károly, sombereki segédpap a' pécsi megyében. A' bajai tüzkárosultak segedelmezésére. NSr. 23 l. füzve 10 kr ep. — 3. *Világosító jegyzemények sz. Máté evangyéliomjára*, mellyekben a' történetek mind a' negy evangyelistákból kiszedegetve, és megjegyeztetve, időrendben előmutattatnak, minden egymásba ütökös és ellenkezés nélkül. *Végh István* esztergami beneficiatus által. NSr. XX és 502 lap, füzve 2 ft ep.

Pesten, Tratner-Károlyi' bet. elkészült: 1. *Selyemrül*. Gróf Széchenyi István. NSr. 56 lap. — 2. *Szemere Bertalan' Terve egy papi özvegy- 's árvtatárról*, és arról: mikép lehet a' pap' sorsát biztosítani a' reformatusoknál? Közli R. A. ref. pap. NSr. 36 l. (Aruba a' két érdekes irat nem ment). — 3. *A' Tud. Gyűjtemény' X-dik kötete*, illy tartalommal: 1. Mithra' tiszteletéről 's Mithra' emlékekről a' magyar honban; második rész, vagy a' szótár' vege, *Kallay Ferencz*-től. 2. Sopron megyei tájszavak, N. A. Kiss Sámuel. 3. Az ember tehetségeinek egymással egybehasonlítása. 0-tól. 4. A' nevelőben megkívántató tulajdonok 's föltételek, *Kun Tamástól*. A' „Literatura“ az Orvosi-Tárról szól, 's Bulwer „Angliája“ ismertetését fejezi be.

Sopronban, Kulesár Katalin' bet.: *Függelék gróf Széchenyi István' értekezéséhez a' selyemrül*. Sr. 14 l.

Pozsonyban Schmid Antalnál megjelent: *Mezői rendőrség az 1839-40ki magyar országgyűlés IX. törvényezikkelye rendeletei szerint*. 12r. füzve 6 kr. (ugyanaz ugyanott, németül, szinte 6 kron).

Ugyanott Bucsánszkyánál *Beóthy Zsigmond Beszélytárának* 3-d. füzeté, mellynek minapi jelentésünk' kiegészítésül itt tartalmát is feljegyezzük. All az itt öt elbeszélésből: 1. A' halász lyánka, mellyhez rézmetszet, 2. A' gyűrű, 3. A' művész, 4. A' játékosok, 5. A' hűség. Megjegyezzük,

hogy az előfizetés 1 ft 24 krral még folyvást nyitva áll a' hat füzetet teendő munkácskára, 's reáadásul egy kis magyarországi abrosz járand.

Nagy-Szombatban, Wachter Bodog könyváros' költségein megjelentek: 1. *Szavaltatán*, Heinsius' nyomain, nyelvünkhöz illesztve, szavalandó darabokkal együtt. Sr. VI és 138 l. (nyomt. Wigand Károly, Pozsonyban), esinos pap. füzve 48 kr. — 2. *Magyarok történetei*. Az első ifjuság' használatára *Peregriny Elek* nevelőtől. Második bővített kiadás. Sr. VIII és 112 lap (nyom. MÓváron, Czeh Sándornál). Ara kemény táblába kötve 36 kr ep.

Kassáról érkezett: *A' finom dohánytermesztésre vezető oktatás*, mellyet önnön tapasztalásból, rész szerint jelesebb könyvecskékből, a' nemes magyar éghajlathoz alkalmaztatva öszvegyűjtött *Szentmariai Imre*, Zemplen egye' tbirája. Toldalekul hozzá adatván a' dohányzás' hasznosabb módjáról, és az ürmotaplonak készítéséről való észrevételek stb. Nyomtatta Werfer, Sr. 70 lap, füzve 30 kr.

Erdélyből érkeztek, és pedig *Kolostárról*: 1. *Istenhez elmét, szívet emelő énekekbe foglalt reggeli és esti fohászok*. Witschel után ford. *P. Szakácsi Vitus* (Vida), turi kath. pap. Tilsch és fia' költs., a' kir. lyceum' bet. 12r. (12 és) 264 l. kemény táblába kötve 1 ft 20 kr ep. — 2. *Beke Sámuel Vasárnapi Beszédei*. Kiadta *Nagy Ferencz*, kolosv. ref. prof. Második füzet. Özv. Barra Gáborné és Stein' tulajdoná. 272 l. 4 ft 20 kr ep. (A' Nemzeti Társalkodó, 20-d. számban, igen kedvezőleg ismerteti a' korán elhunyt jeles szerző' ezen beszedeit, mellyekre mi is különösen kívánjuk az egyh. szónoklat' férfait ezennel figyelmzettetni). — *M. Várárhelyről*, a' ref. collegium' bet. nyomtatva: 1. *Közönséges historia*, gyermekek' számára. Irta Bági Török János, a' mvás. ev. ref. coll. historiát, régiségeket és literaturát tanító k. r. prof. Sr. 105 lap. — 2. *Káték-hásmus* (sic!), vagyis kérdések és feleletekbe foglalt tanítás, a' keresztény vallás főbb hitzikkelyeiről, a' hely. vallástélt követők' értelme szerint írta *Z. Bodola Sámuel*, a' mvás. fősk. theol. prof. stb. Második jobbitott kiadás. Sr. 192 l. — 3. Nehai orvos *Gece Dániel Elettiraja*, emberszereteti intézete es annak rövid felvilágosítása. Kiadta az intézeti biztosság. Sr. XVIII és 56 l.

Beesben, Hirschfeldi Stöckholezer József bet. megjelent: *Erdemkoszorúk*, vagyis értekezés a' fels. *ausztriai, cs. és kir. walk. házat illető jeles rendekrül*, megtiszteltetésekérül és jutalmazásokérül, toldalekképen pedig Európában most virágzó egyéb jeles rendekrül is. Szerzette és kiadta Kísfaludi *Kassics Ignác*, hites kir. udv. agens stb. Királyi Sretben VII és 350 l. kilencz színezett rajztáblával, velinen, kemény táblába kötve 4 ft, finom velinen 4 ft 30 kr ep.

— **IGAZÍTÁS.** Értésünkre esett, hogy az „Olvasó és tanító könyv“ című munkát maga a' szerző corrigálta, 's így a' Figyelmező 783-dik szelétén betőle kijegyzett sajtóhibák nem az illető mûhely' javitnokainak tulajdonítandók.

Nyomatik Budán a' magyar kir. egyetem' betüivel.